

Nr. A83/026

8 juni 1983

DE ONAFHANKELIJKE VREDESBEWEGING IN HONGARIJE

In Hongarije is een nieuw vredesactivisme op gang gekomen dat buiten de officiële structuren om vorm aanneemt en zich daarmee onttrekt aan de greep van het partijregime. Het betreft hier echter (nog) niet een echte vredesbeweging in de zin van een massale en eensgezinde organisatie, maar een soort basisbeweging van enkele kleine, losstaande groepen die onderling weinig verband vertonen. Hoewel hun activiteiten overschaduw worden door die van de officiële door de CP geleide Hongaarse Vredesraad, betekenen ze een voor Oosteuropese begrippen toch opmerkelijke ontwikkeling, temeer nu sinds kort een van die groepen, de Vredesgroep voor Dialoog, door de Hongaarse overheid openlijk getolereerd lijkt te worden. Tegelijkertijd blijft het regime zich echter onverkort hard opstellen tegen personen en groeperingen die op grond van religieuze overwegingen een eigen pacifistische koers wensen te volgen. Omdat dergelijke spontane bewegingen van onderop een principiële inbreuk vormen op het gesloten maatschappij-model in het Sovjetblok, proberen de regimes aldaar ze altijd zo snel mogelijk onder contrôle te krijgen, hetzij door harde repressie, hetzij door geleidelijke inkapseling. De strategie van de Hongaarse overheid met betrekking tot de onafhankelijke vredesgroepen lijkt een tweeledig doel te beogen, namelijk enerzijds door een heftige campagne tegen het religieuze vredesactivisme steun te betuigen aan de "vredespolitiek" van de Sovjet-Unie, en anderzijds door een tolerante opstelling tegenover de Vredesgroep voor Dialoog niet al te zeer de goodwill te verliezen bij het eigen publiek en evenmin bij het sympathiserende vredeskamp in de westerse wereld.

DE ONAFHANKELIJKE VREDESBEWEGING IN HONGARIJE

De Vredesgroep voor Dialoog

Medio 1982 ontstond aan de universiteit van Budapest de onafhankelijke Vredesgroep voor Dialoog, die zich heel nadrukkelijk niet oppositioneel wenste op te stellen, maar binnen de wet wilde blijven en zelfs samenwerking zocht met de door de CP geleide Hongaarse Nationale Vredesraad. De autoriteiten gedoogden het optreden van deze spontane beweging, waarvan een delegatie zelfs in november 1982 door Politburolid en Cultuurminister in audiëntie werd ontvangen.

Twee weken later kreeg de Vredesgroep voor Dialoog toestemming om in het gebouw van de officiële Vredesraad een vergadering te beleggen, waarop zo'n vierhonderd belangstellenden aanwezig waren.

Toen de Vredesraad op 7 mei j.l. in Budapest een vredesdemonstratie organiseerde, waaraan naar schatting 10.000 Hongaren deelnamen, sloten zich kennelijk met toestemming van de autoriteiten ongeveer 450 leden van de Dialooggroep bij de stoet aan met eigen leuzen als "Alle Kernwapens Europa UIT" en "Wij willen leven, werken en beminnen in 1993". Na afloop van de demonstratie belegde de groep een wanordelijke bijeenkomst, die door de deelnemers werd bestempeld als "sterf-in". Dit was de eerste keer dat in Hongarije een onafhankelijke vredesgroepering publiekelijk en ongehinderd eigen activiteiten kon ontwikkelen tijdens een door de officiële Vredesraad gehouden demonstratie. De Vredesgroep voor Dialoog bestaat voor het grootste deel uit jonge academici, studenten en kunstenaars. De vaste kern wordt gevormd door vijftien à twintig personen, met daaromheen enkele honderden sympathisanten. Als symbool dragen de leden van de groepering een speldje, waarop tegen de achtergrond van de Hongaarse vlag twee ineengeslagen handen te zien zijn.

Voornaamste woordvoerder is de jonge schrijver en vredesactivist

De doelstellingen van de Vredesgroep voor Dialoog zijn vooral gericht op een poging de Koude Oorlog-mentaliteit en het blokdenken te doorbreken. Naar de mening van "Dialoog" maakt het bij de huidige stand van de Kernbewapening niet meer uit welke grootmacht of machtsblok verantwoordelijk is voor de wapenwedloop. Men gelooft daarom meer in een dialoog tussen volkeren dan tussen regeringen. De Vredesgroep roept op tot verwijdering van alle kernwapens uit geheel Europa en propageert: de vervanging van offensieve wapensystemen door defensieve systemen. Zo stelt men voor zowel in Oost als West alle tanks te

vernietigen en in te ruilen voor anti-tankwapens. Een ander doel is om in geheel Europa een netwerk van Dialooggroepen tot stand te brengen die moeten proberen door onderling overleg en begrip het Europese culturele erfgoed veilig te stellen. Aan dit streven lijkt een zeker anti-Amerikaans sentiment niet vreemd te zijn. Tenslotte benadrukt "Dialoog" dat het voor een ieder - ongeacht politieke, religieuze of culturele achtergrond - van levensbelang is zich actief te verzetten tegen elke dreiging van militaire confrontatie, of die nu conventioneel of nucleair van aard zou zijn.

De Vredesgroep voor Dialoog staat nog in de kinderschoenen. Dat geldt niet alleen haar omvang en organisatie, maar ook haar kennis en informatiepositie. Waarschijnlijk heeft men wel voldoende gegevens over de westerse bewapening dankzij de regelmatige en uitvoerige publicaties in de officiële Hongaarse persorganen daarover. Maar veel moeilijker weet men te achterhalen hoe het is gesteld met de bewapening in Oost-Europa zelf. Ook is er nauwelijks ervaring en literatuur die men bij het ontwikkelen van actiestrategieën zou kunnen gebruiken. Contacten met gelijkgestemde westerse vredesgroeperingen zijn tot nu toe spaarzaam en bovendien leent de geheel eigen situatie in Hongarije zich niet voor het zomaar klakkeloos overnemen van in het westen uitgedachte actiemodellen.

Vooralsnog handelt de Vredesgroep voor Dialoog zeer behoedzaam en tracht zij haar doelstellingen zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met die van de officiële Hongaarse Vredesraad. Tijdens de hiervoor reeds genoemde bijeenkomst in het gebouw van de Vredesraad werd door verschillende sprekers benadrukt dat "Dialoog" geen tegenstander is van de officiële Vredesraad, maar juist een aanvulling erop die de actuele wensen van de massa wil overbrengen aan die Raad. Hiermee werd uiteraard het bedekte verwijt gemaakt dat de communistische vredesorganisatie er kennelijk niet in de eerste plaats op uit is een hechte basis in de bevolking te verwerven, maar meer aandacht heeft voor de wensen van de Hongaarse CP-leiding.

De bekende Britse vredesactivist _____, lid van de organisatie European Nuclear Disarmament (END) waarschuwde de Vredesgroep voor Dialoog tijdens een recent bezoek aan Budapest om vooral werkelijk onafhankelijk te blijven. Dat wil zeggen, dat zij er niet slechts voor moet waken ingekapseld te worden door de officiële Hongaarse Vredesraad, maar vooral ook de nodige afstand dient te bewaren van de "politieke oppositie", aangezien contacten met dissidenten ongetwijfeld negatieve consequenties tot gevolg zouden hebben.*

---

*) The Guardian, 25 oktober 1982.

Van Nederlandse zijde tenslotte zijn er contacten geweest tussen het IKV en de Vredesgroep voor Dialoog. Deze contacten kwamen tot stand via Britse vredesgroepen en resulteerden uiteindelijk eind vorig jaar in een bezoek van IKV-secretaris aan Budapest. In een interview met de Volkskrant van 13 december 1982 deelde deze na zijn terugkeer mede, dat hij zijn bezoek aan de Hongaarse hoofdstad als bijzonder positief had ervaren. Naast zijn gesprekken met leden van "Dialoog" had hij overigens ook een onderhoud met vertegenwoordigers van de Hongaarse Vredesraad. Volgens de IKV-secretaris realiseert het Hongaarse regime zich dat er ook in Hongarije nieuwe ontwikkelingen gaande zijn in het denken over de vrede en daarom de officiële vredesstrategie daaraan zoveel mogelijk tracht aan te passen. Hij tekende daarbij overigens wel aan dat de door de CP gecontroleerde Vredesraad in Hongarije relatief meer armslag heeft dan de officiële "vredesraden" in de andere Oostbloklanden. Als voorbeeld van aanpassing noemde hij het feit dat de leiding van de Hongaarse Vredesraad medio 1982 sterk werd verjongd.

Het valt nog niet te voorspellen hoe de Vredesgroep voor Dialoog zich in de toekomst zal ontwikkelen. Vaststaat slechts dat in Hongarije een onafhankelijke vredesgroepering van de autoriteiten momenteel enige speelruimte heeft gekregen om eigen activiteiten te ontplooiën. Hoe groot die speelruimte is, moet de toekomst leren. Gezien de kennelijk soepeler opstelling van het Hongaarse regime mag men verwachten dat de marges voor een eigen beleid van zowel de Vredesraad als de Vredesgroep voor Dialoog navenant zullen zijn.

Het moeilijke dilemma voor de Vredesgroep voor Dialoog is dat zij bij te grote meegaandheid de kans riskeert op den duur geheel door de officiële Vredesraad te worden opgeslokt, maar bij te nadrukkelijke profilering het gevaar loopt steeds meer in haar activiteiten te worden gefrustreerd. Overigens is het voor de Hongaarse overheid weinig aantrekkelijk over te gaan tot een verbod op de Dialooggroep, omdat daarmee een goed stuk goodwill in het westen dreigt verloren te gaan en mogelijk zelfs een bruggehoofd naar de vredesbeweging daar.

De Anti-kernwapen Campagne Groep (ANC)

Ongeveer een jaar voor het ontstaan van de Vredesgroep voor Dialoog kwam in Hongarije de Anti-kernwapen Campagne Groep (ANC) van de grond, een eveneens kleine groepering, die vooral populariteit geniet bij middelbare scholieren. Geschat wordt dat de ANC zo'n 100 tot 150 leden telt. Eerste doelstelling van de groepering is het streven naar de afschaffing van alle kernwapens. Op langere termijn wil men ook de vernietiging van alle conven-

tionele wapensystemen *).

Reeds korte tijd na de oprichting van de ANC ontstonden er onder de leden problemen over de vraag hoe men eigenlijk te werk moest gaan. Deze moeilijkheden leidden ertoe dat de groep eind 1982 uiteenviel in drie sub-groepjes. Een ervan zou samenwerking gezocht hebben met de (verjongde) officiële Hongaarse Vredesraad. Daartegenover staat een aantal jongeren, die hier geen heil in zien uit vrees ingekapseld te worden. En tenslotte is er de groep die eigenlijk niet goed weet wat ze wil en daarom een soort tussenpositie inneemt.

Opmerkelijk is dat ook de ANC tot dusver weinig tegenwerking van het Hongaarse regime heeft ondervonden. Wellicht zijn de autoriteiten van mening dat het onderling gekrakeel in de groep vanzelf wel tot opheffing ervan zal leiden, zonder dat zijzelf vanuit het westen van repressie beschuldigd kunnen worden. Het regime zou wel eens gelijk kunnen hebben, omdat de ANC-jongeren te weinig ervaring lijken te hebben om hun interne problemen te kunnen overwinnen.

De religieuze basisbeweging

Een derde stroming in de onafhankelijke Hongaarse vredesbeweging tekent zich af in kringen van de roomskatholieke gemeenschap in Hongarije. Reeds aan het eind van de jaren veertig ontstonden binnen katholieke parochies "basisgemeenschappen", een soort discussiegroepjes van gelovigen die zich niet konden identificeren met de regime-vriendelijke koers van het Hongaarse episcopaat. In de loop der jaren ontstonden verspreid over heel het land enkele honderden "basisgemeenschappen" met elk een ledental van tussen de tien en dertig. Het is geen streng geleide of strak georganiseerde beweging, al bestaan er onderlinge contacten en vindt er uitwisseling plaats van - vooral pacifistische - literatuur.

Kenmerkend voor deze "basisbeweging" is de nadruk op de persoonlijke overtuiging en de concrete consequenties daarvan voor het persoonlijk handelen. Men is van oordeel dat de kerk als instituut daar veel te weinig aandacht aan besteedt. Daarom zoeken de leden elkaar buiten de kerkdiensten op in huisgroepen, waarin men - dikwijls onder leiding van een priester - discussieert. Voorzover bekend bestaat er geen uniforme theologische lijn in de "basisbeweging", maar is er sprake van allerlei stromingen. Sommige daarvan keren zich vooral tegen de militaire dienstplicht en propageren alternatieven

---

*) Hervormd Nederland, 4 december 1982

voor het dragen van de wapenrok. Andere groepjes houden zich weer meer in het bijzonder bezig met de kernwapenproblematiek.

Een van de voornaamste leiders in de "basisbeweging" was de priester , die vanwege zijn pacifistische uitspraken door zijn Piaristische orde disciplinair gestraft is en zich thans nog slechts met liturgische aangelegenheden mag bezighouden. 's ideeën - die in de "basisbeweging" de meeste aanhang hebben - zijn gebaseerd op evangelische radicaliteit, waarbij de nadruk ligt op consequente navolging van Christus. In de persoonlijke levenssfeer betekent dit eenvoud, gemeenschapszin en geweldloosheid. Een aantal "basisgroepen" stelt de geweldloosheid centraal, hetgeen gestalte krijgt in bezinning op militaire dienstplicht en dienstweigering. Daarbij gaat het niet om de politieke, maar om de persoonlijk-ethische motivatie. Verscheidene jongeren uit de "basisbeweging" hebben vanaf het eind van de jaren zeventig dan ook daadwerkelijk geweigerd militaire dienst te doen en werden daarom veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van anderhalf tot drie jaar *) De dienstweigeraars beroepen zich op religieuze gewetenbezwaren en wijzen op de tegenspraak in de Hongaarse grondwet, die enerzijds vrijheid van geweten garandeert, maar aan de andere kant militaire dienstplicht oplegt.

Uit verschillende publicaties in de Hongaarse media kan opgemaakt worden dat de Hongaarse overheid vooral fel gekant is tegen de pacifistische elementen in de "basisbeweging". In november 1982 lanceerde de voorzitter van het staatsbureau voor kerkelijke aangelegenheden, , een frontale aanval op de "beweging"**. stelde dat "bepaalde geestelijken en leken" onder invloed van imperialistische propaganda trachten hun "vijandige gevoelens tegenover de socialistische maatschappij" tot uitdrukking te brengen door op eenzijdige wijze met misleidende bijbelteksten jonge mensen te bewegen hun (militaire) plicht aan het vaderland te verzaken.

Ook de houding van de leiding van de rooms-katholieke kerk in Hongarije getuigt van een harde opstelling tegenover de "basisbeweging". Zo noemde de rooms-katholieke priester dienstweigeraars "misleiders en misleiden", die ongevoelig en blind voorbijgaan aan de lessen van het verleden. En in een rede op 6 september 1981 uitte hij zijn ongenoegen over het feit dat sommige priesters dienstplichtige jongeren aansporen tot dienstweigering. Het katholieke weekblad Uj Ember bestempelde dienstweigeraars zelfs als vijanden van de katholieke kerk en van het Hongaarse volk.

---

*) Hongarije kent geen wettelijke mogelijkheid voor dienstweigering of vervangende dienstplicht.

**) Evangelikus Elet, 17 november 1982.

Conclusie

De strategie van het Hongaarse regime met betrekking tot de nogal gefragmenteerde onafhankelijke vredesgroeperingen in het land lijkt vooralsnog tweeledig. De felle perscampagnes tegen vooral het pacifistische denken in de "basisbeweging" kan gezien worden als een steunbetuiging van het regime aan de buitenlandse politiek van de Sovjet-Unie. De tolerante opstelling tegenover de Vredesgroep voor Dialoog zou men kunnen beschouwen als een poging om het westerse vredeskamp op zijn minst niet van zich af te stoten.